

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα: Μουσείο του ολοκαυτώματος στα Καλάβρυτα, πραγματικότητες και προοπτικές.

Έρευνα: Κόλλιας Ελευθέριος – Οδυσσέας

Αριθμός Μητρώου: Β2012116

Επόπτης καθηγητής: Παπαϊωάννου Γεώργιος

Κλειτορία Δήμου Καλαβρύτων

2017

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η σφαγή των Καλαβρύτων στις 13.12.1943 αποτελεί μία από τις πιο βαριές και ακραίες περιπτώσεις πολεμικού εγκλήματος στην Ελλάδα κατά την διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πόλεμου, από τον Χιτλερικό Γερμανικό Στρατό. Από τον Μάιο του 1943 τα στρατεύματα κατοχής προέβησαν σε απάνθρωπες θηριωδίες στην ύπαιθρο χώρα της Ελλάδας εφαρμόζοντας τακτική απεριόριστης τρομοκρατίας, η οποία εκδηλωνόταν όχι μόνο με το κάψιμο των χωριών και την καταλήστευση περιουσιών και αγαθών, αλλά και την μαζική εξόντωση των κατοίκων τους. Αποκορύφωμα της τακτικής αυτής των γερμανών αποτελεί η ομαδική εκτέλεση στα Καλάβρυτα όλου του άρρενος πληθυσμού από 14 χρόνων και άνω.

Το τραγικό αυτό γεγονός σημάδεψε την νεότερη ιστορία της πόλης των Καλαβρύτων για πάντα. Στη μνήμη των θυσιασθέντων ιδρύθηκε μετά από πολυετείς προσπάθειες το «Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος», ένα καθαρά ιστορικό μουσείο, το οποίο στεγάσθηκε σε ένα επίσης ιστορικό και συμβολικό χώρο που είναι το Δημοτικό Σχολείο Καλαβρύτων και εγκαινιάσθηκε το έτος 2005.

Ο βασικός σκοπός του Μουσείου αυτού είναι να συλλέξει και να παρουσιάσει κάθε είδους υλικό που αφορά το Ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων, αλλά και τα γεγονότα που προηγήθηκαν και ακολούθησαν αυτού. Και όπως έχει παρατηρηθεί και σε άλλα ιστορικά Μουσεία συνδέθηκε άμεσα με χρόνιες διαφωνίες και αντεγκλήσεις μεταξύ των κατοίκων της ευρύτερης τοπικής κοινωνίας, όπως αυτές διαμορφώνονται με το πέρασμα των χρόνων, όσον αφορά τα αίτια της τραγωδίας των Καλαβρύτων και το κατά πόσο και αν θα μπορούσε αυτή να έχει αποφευχθεί με διαφορετική πρακτική τότε.

Το ζήτημα αυτό αποτελεί θέμα αναλυτικής έρευνας και σωστής ερμηνείας των γεγονότων, καθώς και αποτύπωσης όλων των ιστορικών μαρτυριών με γενναιότητα. Εξ άλλου αυτό απαιτεί και η επιβεβλημένη τεκμηρίωση του μουσειακού υλικού που συλλέγεται και εκτίθεται, αλλά και η «στασιμότητα» ή η περαιτέρω εξέλιξη του Μουσείου στο μέλλον.

Λέξεις κλειδιά: Δημοτικό Μουσείο Καλαβρύτων, σφαγή Καλαβρύτων, Ολοκαύτωμα, τιμώμενο μουσείο 2017.

ABSTRACT

The massacre in Kalavryta on December, 13 in 1943 constitutes one of the most serious and extreme cases of war crime committed by the Hitlerian German army during World War II in Greece. Since May of 1943, the army of occupation had proceeded in inhumane brutal actions in the Greek countryside. They employed tactics of extreme terrorism in the form of burning down villages, robbing people of their possessions and fortune and massively killing the inhabitants. Their tactics peaked with the massacre of the whole male population, aged 14 and above, in Kalavryta.

This tragic event has marked the modern history of the town of Kalavryta forever. After multiannual effort, a history museum, the “Museum of Kalavryta Holocaust”, was built in memory of the victims. It was housed in the Elementary School of Kalavryta, a historical and symbolic place, and it was inaugurated in 2005.

The main aim of the Museum is to collect and present objects and data of the Holocaust as well as facts preceding or following the Holocaust. As is the case with other historical museums, the museum of Kalavryta was also directly linked with disagreements and recriminations between the residents of the wider local society. Such disagreements are pertinent to the causes of the tragedy in Kalavtyta and to what extent it could have been avoided if different policy was employed.

This issue constitutes an object of research, careful interpretation of the facts and recording of all the historical testimonies. Research is also necessary regarding the validation of the museum displays as well as the stability or further development of the museum in the future.

Keywords: Municipal Museum of Kalavryta, Kalavryta massacre, Holocaust, honored museum 2017.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την καταγραφή και ολοκλήρωση της εργασίας αυτής οφείλω να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στους ανθρώπους που με βοήθησαν προσφέροντάς μου τις γνώσεις τους και πολύτιμες πληροφορίες. Τους ευχαριστώ θερμά, πρώτα απ' όλους τον υπεύθυνο καθηγητή κ. Γεώργιο Παπαϊωάννου που με βοήθησε να επιλέξω το θέμα μου, με καθοδήγησε και μου παρείχε με προθυμία κάθε ζητούμενη από μέρους μου διευκρίνιση. Ακόμα τη φίλη μου Χριστίνα Κιούση για την σημαντική για μένα συμβολή της στο ξενόγλωσσο κείμενο. Τέλος ευχαριστώ την μητέρα μου Αθανασία Γουλιάμη που παρά τη δύσκολη για την οικογένειά μας χρονική περίοδο λόγω της απώλειας του πατέρα μου με στήριξε με όλους τους τρόπους και μου συμπαραστάθηκε ώστε να φέρω σε πέρας το έργο μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος

Εισαγωγή

Κεφάλαιο 1: Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος ίδρυση και ιστορία.

1.1 Ίδρυση – διαιρεμένες Καλαβρυτινές μνήμες

1.2 Γενική ιστορική αναδρομή – Το πολεμικό τοπίο

1.3 Επαρχία Καλαβρύτων – τα γεγονότα που προηγήθηκαν – η μάχη της Κερπινής

1.4 Η «επιχείρηση Καλάβρυτα» - το ολοκαύτωμα

Κεφάλαιο 2: Κτηριακή εγκατάσταση Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος – Εκθέματα

2.1 Το κτίριο του Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος

2.2 Αίθουσες και Εκθέματα

Κεφάλαιο 3: Σκοπός – Δραστηριότητες – Προοπτικές Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος

3.1 Σκοπός – Δραστηριότητες

3.2 Το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος τιμώμενο μουσείο

3.3 Προτάσεις – Προοπτικές

Συμπεράσματα

Βιβλιογραφία

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

1. Ο τόπος της εκτέλεσης στη «Ράχη του Καπή».
2. Τα Καλάβρυτα μετά το ολοκαύτωμα, ερείπια και χαλάσματα.
3. Το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος, εξωτερική άποψη.
4. Το μνημείο στον τόπο θυσίας.
5. Η πρώτη αίθουσα του Μουσείου.
6. Η δεύτερη αίθουσα του Μουσείου.
7. Η Τρίτη αίθουσα του Μουσείου.
8. Η τέταρτη αίθουσα του Μουσείου.
9. Η Πέμπτη αίθουσα του Μουσείου.
10. Η σύνθεση με τίτλο «ΟΧΙ ΑΛΛΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ» έργο του γλύπτη Νίκου Δημόπουλου στον προαύλιο χώρο του Μουσείου.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος έχει πολλαπλή σημασία για μένα. Το δράμα που συντελέστηκε στα Καλάβρυτα τον Δεκέμβριο του 1943 προκαλεί παγκόσμια δέος και συγκίνηση. Θα μας θυμίζει πάντα σε πόσο μεγάλη βαρβαρότητα μπορεί να επιδοθεί ο άνθρωπος κάτω από τις κατάλληλες συνθήκες και θα μας αφυπνίζει να αντιστεκόμαστε σε ολοκληρωτικές ιδεολογίες που καταρρακώνουν τον πολιτισμό και τις ανθρώπινες αξίες. Ειδικά στη σημερινή εποχή που βιώνουμε την επιβολή νέων όρων και δεδομένων, με ιδιαίτερα αβέβαιο μέλλον.

Ένας άλλος λόγος είναι η ιδιαίτερη συναισθηματική αξία που έχει για μένα, γιατί αν και δεν γεννήθηκα στην περιοχή έζησα από τα 2,5 μου χρόνια στην επαρχία Καλαβρύτων και μεγάλωσα σε αυτήν. Την θεωρώ γενέτειρα μου και έχω απεριόριστο ενδιαφέρον τόσο για την ιστορία της όσο και για την αξιοποίηση και εξέλιξή της στο μέλλον.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός – Στόχος εργασίας

Η εργασία μου αυτή έχει ως αντικείμενο το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος και καταγράφει κάθε πτυχή του. Τα ιστορικά γεγονότα του Β παγκόσμιου πόλεμου που αποτέλεσαν το λόγο ύπαρξής του, το μουσειακό υλικό που εκτίθεται σε αυτό και την κτιριακή εγκατάστασή του. Ακόμα τις υπηρεσίες που παρέχει, τις πιθανές ελλείψεις και τη δυνατότητα διεύρυνσης των δραστηριοτήτων του και εξέλιξής του σύμφωνα με τις προβλεπόμενες προδιαγραφές και τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα.

Δομή εργασίας

Η εργασία αυτή περιλαμβάνει τρία κεφάλαια που αφορούν το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος. Η σειρά με την οποία παρατίθενται ξεκινά με την αφήγηση των γεγονότων που διαδραματίστηκαν στην επαρχία Καλαβρύτων κατά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο και αποτέλεσαν το λόγο της ίδρυσης του μουσείου και καταλήγει στη λειτουργία του μέχρι σήμερα. Το πρώτο κεφάλαιο φέρει τον τίτλο « Μουσείο Καλαβρυτινού ολοκαυτώματος - ίδρυση και ιστορία » και χωρίζεται σε τέσσερα υποκεφάλαια στα οποία γίνεται αναφορά στις αμφιλεγόμενες και διχασμένες ιστορίες και στις συγκρουσιακές ερμηνείες της αιτίας του ολοκαυτώματος. Γίνεται ακόμα μια ιστορική αναδρομή που σκοπό έχει να δηλώσει τα δεδομένα που επικράτησαν τότε και να βοηθήσει στην εξήγηση των γεγονότων που συνέβησαν.

Το δεύτερο κεφάλαιο έχει τον τίτλο « Κτηριακή εγκατάσταση Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος – εκθέματα » και χωρίζεται σε δύο υποκεφάλαια. Αναφέρεται καταρχήν στο κτίριο, στο οποίο οι κάτοικοι των Καλαβρύτων γνώρισαν τη βαναυσότητα της ναζιστικής θηριωδίας, γεγονός που «υποστηρίζει» με δραματικό τρόπο τη σημερινή λειτουργία του μουσείου. Ακολουθεί περιγραφή των αιθουσών και των εκθεμάτων του μουσείου.

Το τρίτο κεφάλαιο έχει τίτλο « Σκοπός – Δραστηριότητες – Προοπτικές Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού ολοκαυτώματος ». Περιλαμβάνει τρία υποκεφάλαια που αφορούν τον εορτασμό της διεθνούς ημέρας μουσείων 2017, όπου ήταν το τιμώμενο μουσείο, τις δραστηριότητές του μέχρι σήμερα δηλαδή τις εκδόσεις του και τα εκπαιδευτικά προγράμματα που λειτουργούν μαζί με την Βιβλιοθήκη σε αυτό. Τέλος περιλαμβάνει σχόλια και προτάσεις σχετικά με την περαιτέρω εξέλιξη του μουσείου.

Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Οι πηγές που χρησιμοποίησα για την εκπόνηση της εργασίας μου αυτής προέρχονται κυρίως από βιβλία, έντυπο υλικό, αποκόμματα εφημερίδων, ιστορικά αρχεία και μαρτυρίες από αυτόπτες μάρτυρες. Η αναζήτηση των βιβλιογραφικών πηγών, πέραν της οικογενειακής μας βιβλιοθήκης που λόγω εντοπιότητας περιλαμβάνει αρκετά σχετικά ιστορικά βιβλία, έγινε κυρίως στη Βιβλιοθήκη του Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος, το οποίο διαθέτει πλούσιο υλικό της τοπικής ιστορίας σε βιβλία, συγγράμματα, γερμανικά αρχεία από τη Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, γερμανικούς επιτελικούς χάρτες με την κατάσταση των αντάρτικων δυνάμεων στην επαρχία Καλαβρύτων και στην Πελοπόννησο κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο 1943, καθώς και χάρτες του σχεδιασμού της «Επιχείρησης Καλάβρυτα». Ακόμη διαθέτει οπτικοακουστικό υλικό με τα βιώματα και τις μαρτυρίες όσων επέζησαν της Καλαβρυτινής τραγωδίας. Ελάχιστες διαδικτυακές πηγές χρησιμοποιήθηκαν.

Μεθοδολογία έρευνας

Η ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα εργασία είναι η προσέγγιση με τη βοήθεια της βιβλιογραφίας και των πηγών που αναφέρθηκαν. Από εκεί προέκυψαν ένα σύνολο από σημαντικές πληροφορίες σχετικά με το θέμα της εργασίας, που μαζί με τις παρατηρήσεις από την επίσκεψη στους χώρους του Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος μελετήθηκαν και αξιολογήθηκαν για να χρησιμοποιηθούν κατάλληλα.

Περιορισμοί Εργασίας

Ένας από τους βασικούς περιορισμούς που αντιμετώπισα στην συγγραφή της εργασίας αυτής είναι το γεγονός ότι η εξιστόρηση των περιστατικών του Ολοκαυτώματος των Καλαβρύτων που επηρέασε με διχαστικό τρόπο την τοπική κοινωνία, προέρχεται από αφηγήσεις προσώπων σε νεαρή κυρίως ηλικία τότε, έτσι όπως βίωσε ή ερμήνευσε προσωπικά ο καθένας όσα συνέβησαν, χωρίς επίσημη επιβεβαίωση. Αν και υπάρχει πληθώρα μαρτυριών και πληροφοριών, αλλά και καταχωρήσεων στο διαδίκτυο σχετικά με το θέμα, κρίθηκε σκόπιμο να μην χρησιμοποιηθούν γιατί βασικός κατευθυντήριος άξονάς μου ήταν η καταγραφή έγκυρων πληροφοριών από αξιόπιστες πηγές. Επίσης η ιστορική αναδρομή που παρατίθεται παρακάτω στηρίζεται βασικά στη βιβλιογραφία, αλλά αποτελεί προϊόν ειδικότερης επεξεργασίας και ανάλυσης για να ενταχθεί στην εργασία αυτή επεξηγηματικά προς τα αίτια της τραγωδίας των Καλαβρύτων, γι αυτό και δεν γίνεται συχνή παραπομπή. Τέλος η έλλειψη χρόνου για αναζήτηση και έρευνα σε περισσότερες βιβλιογραφικές πηγές που οι εκδόσεις τους έχουν εξαντληθεί και είναι σήμερα δυσεύρετες ήταν ένας ακόμα σημαντικός περιορισμός. Παρ όλα αυτά οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν τελικά ανταποκρίνονται στην παρουσίαση ενός ουσιαστικού και εμπειριστωμένου αποτελέσματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος Ίδρυση και ιστορία

1.1 Ίδρυση, διαιρεμένες Καλαβρυτινές μνήμες

Το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος είναι ένα ιστορικό μουσείο που βρίσκεται στα Καλάβρυτα. Ιδρύθηκε με απόφαση του Νομάρχη Αχαΐας τον Αύγουστο του 1986, όπως τροποποιήθηκε στη συνέχεια, και εγκαινιάσθηκε στις 9/1/2005 από τον τέως Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας Κωστή Στεφανόπουλο. Αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου σύμφωνα με το σχετικό νόμο από το 2006. Διοικείται από Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο ορίζεται από το Δημοτικό Συμβούλιο Καλαβρύτων. Στη συστατική του πράξη καθορίζονται ο αριθμός των μελών και των αναπληρωτών τους καθώς και η διάρκεια της θητείας τους. Υπάγεται στην εποπτεία του Δήμου Καλαβρύτων. Παραμένει ανοιχτό 6 ημέρες την εβδομάδα, από Τρίτη έως Κυριακή με ωράριο 09.00 – 16.00 και με συμβολικό εισιτήριο 3 ευρώ. Έχει ελεύθερη είσοδο 3 ημέρες το χρόνο, 12 και 13/12 (παραμονή και ανήμερα της επετείου του ολοκαυτώματος) και 18/5 (διεθνής ημέρα Μουσείων).

Το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος παρουσιάζει κάθε είδους και μορφής υλικό που σχετίζεται με τα γεγονότα του ολοκαυτώματος στα Καλάβρυτα στις 13/12/1943, με τα οποία είναι αδιάρρηκτα συνδεδεμένο, καθώς και με όσα διαδραματίστηκαν κατά τις προηγούμενες και επόμενες ημέρες στον ευρύτερο χώρο της επαρχίας Καλαβρύτων. Και βέβαια με την πολυσυζητημένη μάχη της Κερπινής, που σύμφωνα με την άποψη που επικρατεί τόσο σε έλληνες ερευνητές όσο και σε γερμανούς ιστορικούς, το αποτέλεσμα της οδήγησε στο ολέθριο ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων. Όσοι αποδέχονται τη θεωρία αυτή υποστηρίζουν πως η τύχη των αιχμαλώτων της μάχης της Κερπινής επηρέασε δραματικά την απόφαση των γερμανών για το ολοκαύτωμα. Πιστεύουν ότι ως αντίποινα οι γερμανοί κατέστρεψαν τα Καλάβρυτα και σκότωσαν τον αντρικό πληθυσμό της. Από την άλλη πλευρά ορισμένοι ιστορικοί ερευνητές, επικαλούμενοι γερμανικά απόρρητα έγγραφα, υποστηρίζουν πως το αποτέλεσμα της μάχης της Κερπινής αποτέλεσε απλά την αφορμή της ολοκληρωτικής καταστροφής των Καλαβρύτων, του κέντρου της επαρχίας. Αποδεικνύουν πως η απόφαση αυτή ήταν καθαρά στρατιωτική και προειλημμένη από τον Οκτώβριο 1943 από το γερμανικό επιτελείο, το οποίο στόχευε στη διάλυση του αντάρτικου της περιοχής και στην προστασία των οδικών αρτηριών της βόρειας και κεντρικής Πελοποννήσου.

Η εφιαλτική αυτή ιστορία αίματος προκάλεσε τόσο πόνο και απόγνωση, που είχε σαν αποτέλεσμα να δοθεί ακόμα και μέχρι σήμερα μεγάλη διάσταση στο θέμα των αντιποίνων ως αίτιο της τραγωδίας. Η τοπική κοινωνία διχάστηκε. Μέσα στις συνειδήσεις ορισμένων αναζητήθηκε ο «αποδιοπομπαίος τράγος», λες και επρόκειτο

αυτό να επουλώσει τα τραύματα, και παραβλέφθηκε ο πραγματικός εχθρός. Αλληλοσυγκρουόμενες ερμηνείες αποδόθηκαν και χρόνιες διαφωνίες χώρισαν τα συγγενικά πρόσωπα των θυμάτων και τους απόγονους των ανταρτών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο μύθος που είχε ευρέως διαδοθεί του καλού αυστριακού στρατιώτη στον οποίο είχε αναταθεί η φύλαξη των έγκλειστων γυναικόπαιδων μέσα στο Δημοτικό Σχολείο, γιατί δήθεν ελευθέρωσε την είσοδο και έτσι σώθηκαν χάρη στον ανθρωπισμό του.

Το θέμα των αντιποίνων είναι μια απλοϊκή ερμηνεία που δικαιώνει τους εγκληματίες του ναζισμού και διαψεύδεται από ιστορικές μαρτυρίες και από μελετητές των θεμάτων της κατοχικής περιόδου. Η εκτέλεση των γερμανών αιχμαλώτων έγινε λίγο πριν μπουν οι γερμανικές φάλαγγες στα Καλάβρυτα. Όμως οι Γερμανοί είχαν αρχίσει τους εμπρησμούς και τις δολοφονίες από τις αρχές Δεκεμβρίου, οδεύοντας προς την πόλη των Καλαβρύτων, πριν ακόμα το πληροφορηθούν. Πως μπορεί λοιπόν να αποδοθεί όλη αυτή η φρίκη σε αντίποινα για γεγονότα που δεν είχαν ακόμα συμβεί?

Μία ακόμα μομφή αποδόθηκε από κάποιους στους αντάρτες, γιατί δεν έδωσαν μάχη για να υπερασπιστούν τα Καλάβρυτα. Ούτε αυτό είναι αληθές. Ο ολιγάριθμος ΕΛΑΣ που βρίσκονταν στα Καλάβρυτα κάλεσε σε συνέλευση τους κατοίκους και πρότεινε να εξοπλισθούν οι άνδρες για να βοηθήσουν στην άμυνα της πόλης. Όλοι συμφώνησαν και επικράτησε μεγάλος ενθουσιασμός. Όμως δεν υπήρχαν αρκετά όπλα και γι αυτό σχηματίστηκε αμέσως μια επιτροπή από έγκριτους Καλαβρυτινούς, που ξεκίνησε μάλιστα το ίδιο βράδυ, προκειμένου να μεταβεί στην έδρα της αγγλικής αποστολής, στα Μιχαλεία Δαμεστίχων κοντά στα Καλάβρυτα και να ζητήσει όπλα. Στην επιτροπή συμμετείχαν ο γυμνασιάρχης Αντ. Οικονόμου, οι δικηγόροι Αναστ. Κατσίνης και Π. Γεωργαντάς, ο καθηγητής Κ. Αθανασιάδης και ο παππός των Καλαβρύτων. Οι άγγλοι πράκτορες στάθηκαν ανένδοτοι. Δεν επρόκειτο να δώσουν όπλα στον ΕΛΑΣ. Είπαν στους Καλαβρυτινούς να γυρίσουν στα σπίτια τους και ότι δεν επρόκειτο να πάθουν τίποτε γιατί στόχος των γερμανών ήσαν οι αντάρτες.

Η επιτροπή επέστρεψε στα Καλάβρυτα απογοητευμένη και ζήτησε από τον ΕΛΑΣ να απομακρυνθεί για να μην βρουν πρόσχημα οι γερμανοί και κάψουν την πόλη τους. Έτσι ο στρατός αποχώρησε αλλά προειδοποίησε τον πληθυσμό και τον προέτρεψε να εγκαταλείψει την πόλη, γιατί οι πληροφορίες που έρχονταν από την περιοχή έδιναν τη φοβερή εικόνα των θηριωδιών των γερμανών. Δυστυχώς η απάντηση των άγγλων έπεισε αρκετούς και τελικά επικράτησε η άποψη εκείνων που υποστήριζαν την παραμονή των κατοίκων στην πόλη. Όσοι δεν πείσθηκαν έφυγαν στα γειτονικά χωριά. Τις πρώτες μέρες που μπήκαν οι γερμανοί στην πόλη δεν βρήκαν όλους τους άνδρες. Ξεγελάστηκαν όμως και γύρισαν αρκετοί τις επόμενες μέρες μετά τη σύσταση του γερμανού διοικητή Πάτρας να επιστρέψουν όλοι άφοβα στα σπίτια τους (Παπαστεριόπουλος, 1975).

Πολλοί ιστορικοί ερευνητές έχουν προσεγγίσει τις τοπικές εξελίξεις. Παρατηρήθηκε όμως ότι επικράτησε μια ιδεολογική και πολιτική χρήση της ιστορίας και όχι η αντικειμενικότητα, χωρίς κομματικά πάθη και συμφέροντα.

1.2 Γενική ιστορική αναδρομή – Το πολεμικό τοπίο

Το 1943 οι προοπτικές για την αντιχιτλερική συμμαχία Σοβιετικής Ένωσης , Ηνωμένων Πολιτειών και Μεγάλης Βρετανίας υπήρξαν ευοίωνες. Μεγάλο πλήγμα για την Γερμανία στον ευρωπαϊκό χώρο υπήρξε η συνθηκολόγηση της Ιταλίας στις 7/9/1943. Αλλά και στο ανατολικό μέτωπο η τροπή του πόλεμου ήταν απόλυτα δυσμενής για τους γερμανούς, μετά τις μάχες στην περιοχή του Στάλινγκραντ. Με τον συσχετισμό αυτό των δυνάμεων υπέρ του αντιχιτλερικού συνασπισμού, τα αντιστασιακά κινήματα στις κατεχόμενες ευρωπαϊκές χώρες πήραν μεγάλη ανάπτυξη και στην Ελλάδα το ΕΑΜ δέσποζε παντού. Όμως εκτός από την επανάσταση, το 1943 ξεκίνησε και η αντεπανάσταση. Οι συντηρητικές δυνάμεις στην Ελλάδα διασπάστηκαν στα τρία. Μία μερίδα με τους άγγλους, το βασιλιά και την κυβέρνηση του εξωτερικού, μία μερίδα με τα τάγματα ασφαλείας υπό την διοίκηση των κατακτητών, που η δράση τους εντάθηκε μετά τον Σεπτέμβριο του 1943 και μία μερίδα που μάχονταν κατά του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ αλλά και κατά των κατακτητών παράλληλα (Γρηγοριάδης Σ.).

Η αντιχιτλερική συμμαχία υπήρξε μια συμμαχία κρατών με διαφορετικά ανταγωνιστικά καθεστώτα, που η απόκρουση της χιτλερικής βαρβαρότητας τα ένωσε σε ένα κοινό σκοπό. Όμως η κάθε παράταξη εργαζόταν για τα δικά της συμφέροντα και την απώτερη στρατηγική της. Και όταν πέρασε ο πρώτος κίνδυνος μιας νίκης του άξονα, ισχυροί οικονομικοί και πολιτικοί κύκλοι στις Ηνωμ. Πολιτείες και τη Μεγ. Βρετανία προσπαθούσαν να επωφεληθούν από κάθε ευκαιρία για να τη διασπάσουν. Η διάσκεψη της Τεχεράνης στα τέλη Νοεμβρίου 1943 μεταξύ Στάλιν, Ρούσβελτ και Τσόρτσιλ ξεκαθάρισε ότι η προτεραιότητα στην διεύθυνση των επιχειρήσεων στην Ελλάδα θα ανήκε στους άγγλους.

Οι βρετανοί, με σαφή στόχο την επέκταση της δύναμης και της επιρροής τους (εδafικά, κοινωνικά, οικονομικά) και για να προετοιμάσουν το έδαφος εδώ στους σκοπούς τους, εγκατέστησαν ανεξάρτητο κλιμάκιο στρατιωτικής αποστολής του Στρατηγείου Μέσης Ανατολής, με επικεφαλής τον συνταγματάρχη Μπράουν με το ψευδώνυμο Στήβενς. Η Αγγλία ακολούθησε στην Ελλάδα την τακτική του «διαίρει και βασίλευε». Συχνά ενίσχυε την επανάσταση, όταν οι άμεσες στρατιωτικές ανάγκες το απαιτούσαν. Ενίσχυε όμως συχνότερα την αντεπανάσταση και περισσότερο την 3^η μερίδα των δυνάμεων που δρούσαν κατά του ΕΛΑΣ αλλά και κατά των κατακτητών.

Η αρχική προοπτική ήταν να γίνει η μεγάλη απόβαση στην Ελλάδα, στην οποία θα συμμετείχε ο ελληνικός στρατός της Μέσης Ανατολής με το βασιλιά επικεφαλής. Έτσι ο Γεώργιος θα γύριζε θριαμβευτικά στο θρόνο του, πιστός στη Μεγάλη Βρετανία. Όταν όμως η απόβαση ματαιώθηκε οριστικά, η πολιτική των άγγλων στράφηκε αποφασιστικά εναντίον του ΕΛΑΣ, γιατί πίστευαν ότι αν την ώρα της απελευθέρωσης ήταν πανίσχυρος, θα μπορούσε να επιβάλλει καθεστώς όχι μόνο αριστερό αλλά και αντιβρετανικό. Εν κατακλείδι η αγγλική ραδιουργία συνέτεινε με τον τρόπο της στην πόλωση των αντιστασιακών ομάδων, στην ανάπτυξη ερίδων και τέλος στην ανοιχτή και απροκάλυπτη εμφύλια σύρραξη (Χατζής, 1983).

1.3 Επαρχία Καλαβρύτων – τα γεγονότα που προηγήθηκαν του ολοκαυτώματος - η μάχη της Κερπινής.

Μετά την συνθηκολόγηση της Ιταλίας με τους συμμάχους η Δυτική Στερεά και η Πελοπόννησος θεωρήθηκαν από το Γερμανικό Επιτελείο ως πρώτη γραμμή μετώπου. Στην μεν πρώτη περίπτωση γιατί φοβόταν τυχόν απόβαση των συμμάχων στις δυτικές ακτές της Ελλάδας, που τότε ακόμα αναμενόταν, στην δε δεύτερη γιατί η δραστηριότητα του ΕΛΑΣ στην ευρύτερη περιοχή της επαρχίας Καλαβρύτων ήταν σημαντική και απειλούσε τη σιδηροδρομική και οδική επικοινωνία της Πάτρας με την Κόρινθο και την Τρίπολη. Οι Γερμανοί έπρεπε να καλύψουν τη ζώνη κατοχής που μέχρι τότε ήλεγχε η Ιταλία και να κατάσχουν τον οπλισμό των πρώην συμμάχων τους για να μην περάσει στα χέρια των ανταρτών. Για τους λόγους αυτούς αποφασίζουν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις που αρχίζουν από τις πρώτες μέρες του Οκτωβρίου 1943 μέχρι τα μέσα Ιανουαρίου 1944. Στη Βόρεια Πελοπόννησο μετακινήθηκαν γερμανικά τμήματα της ορεινής μεραρχίας που έδρευε βόρεια του Κορινθιακού και γερμανικά τμήματα από την Κρήτη.

Από τις αφηγήσεις του διοικητή του ΕΛΑΣ στην περιοχή Αχαΐας καπετάνιο Δημ. Μίχο πληροφορούμεθα ότι στις 11/9/1943, περνώντας ο ίδιος με 90 άνδρες του λόχου διοικήσεως της 3^{ης} μεραρχίας του ΕΛΑΣ και με τους επικεφαλής της αγγλικής αποστολής Μακ. Μάλλεν και Αν. Άντριους από το μοναστήρι της Αγίας Λαύρας, τον συνάντησε επιτροπή Καλαβρυτινών υπό τον Δήμαρχο και του ζήτησε να ελευθερώσει την πόλη τους. Η ιταλική φρουρά με την караμπινιερία είχε δηλώσει ότι προτίθεται να παραδοθεί.

Το σούρουπο της ίδιας μέρας ο καπετάν Μίχος μπήκε στα Καλάβρυτα με τους άγγλους και 40 αντάρτες, ενώ το υπόλοιπο τμήμα του λόχου πήρε την εντολή να μεταβεί σε άλλο σημείο για να εμποδίσει την άφιξη ενισχύσεων. Με την πρώτη επίθεση των ανταρτών η караμπινιερία παραδόθηκε. Αλλά το τάγμα των ιταλών παρέμεινε οχυρωμένο μέσα στο στρατόπεδό του και πρόβαλε ισχυρή αντίσταση. Με το τηλέφωνο της караμπινιερίας ο καπετάν Μίχος τους κάλεσε να παραδοθούν και ο ιταλός διοικητής ζήτησε μιας ώρας προθεσμία. Με την πάροδο της προθεσμίας άρχισε καινούρια ολιγόλεπτη μάχη. Οι ιταλοί ζήτησαν

άλλης μιας ώρας προθεσμία και διαπραγματεύσεις με τους άγγλους. Ο καπετάν Μίχος έβλεπε ότι οι δυνάμεις και τα πυρά ήταν άνισα και δεν θα κατάφερναν να εκπορθήσουν το ιταλικό στρατόπεδο. Στο μεταξύ η ομάδα του ΕΛΑΣ που είχε αναλάβει την φύλαξη Πριολίθου – Καλαβρύτων ειδοποίησε ότι φάνηκαν πολλά αυτοκίνητα με κατεύθυνση την πόλη. Ο ιταλός διοικητής είχε ζητήσει ενίσχυση από τα κοντινά γερμανικά τμήματα και προσπαθούσε να καθυστερήσει την κατάσταση. Ο καπετάν Μίχος και η ομάδα του υποχρεώθηκαν να φύγουν για τα υψώματα του Χελμού αφού φόρτωσαν τα λάφυρα και τα ξημερώματα μπήκε στα Καλάβρυτα μια γερμανική φάλαγγα που μετέφερε τους ιταλούς στην Πάτρα. Δύο άλλα όμως ιταλικά τάγματα βόρεια των Καλαβρύτων έπесαν το ίδιο βράδυ στην ενέδρα του υπόλοιπου τάγματος του λόχου στρατηγείου του ΕΛΑΣ, με αποτέλεσμα να κατασχεθούν όλα τα εφόδια και ο οπλισμός τους (Παπαστεριόπουλος, 1975).

Το φθινόπωρο του 1943 ο στρατός κατοχής στην Πελοπόννησο απαρτίζεται από την 117^η μεραρχία καταδρομών, υπό τον στρατηγό Καρλ φον Λε Σουιρ (Karl von Le Suire) και αποτελείται από αυστριακούς και γερμανούς. Έχουν εγκαταλείψει τον ορεινό όγκο και έχουν καταλάβει τους κόμβους των συγκοινωνιών 1) Κόρινθος – Αίγιο – Πάτρα – Πύργος, 2) Κόρινθος – Άργος – Τρίπολη – Σπάρτη και 3) Τρίπολη – Καλαμάτα. Οι γερμανοί έχουν υποστεί πολλαπλά πλήγματα χωρίς την βοήθεια των ιταλών και επιδιώκουν αφ ενός να τονώσουν το ηθικό του στρατού τους και αφ ετέρου να τρομοκρατήσουν το λαό για να αποτρέψουν γενικό ξεσηκωμό.

Στις 17/10/1943 αποστέλλεται στην περιοχή ένα γερμανικό τμήμα καταδρομών από 105 άνδρες, υπό τον λοχαγό Χανς Σόμπερ. Οι γερμανοί, έχοντας λάβει σωστές πληροφορίες για την διαδρομή ανέβηκαν ανενόχλητοι ως τις παρυφές της Κερπινής και των Ρογών, σε απόσταση μιας ώρας δηλαδή από τα Καλάβρυτα, όπου και έγιναν αντιληπτοί. Στην αρχή τους επιτέθηκε ένα μικρό τμήμα του τάγματος του ΕΛΑΣ. Σε ενίσχυσή του όμως έφθασαν και άλλα δύο τμήματα αργότερα, καθώς και ομάδες των γύρω χωριών. Μετά από μάχη 16 ωρών, γνωστή ως μάχη της Κερπινής, το γερμανικό απόσπασμα ηττήθηκε και όσοι στρατιώτες του έμειναν ζωντανοί (80 άτομα) παραδόθηκαν μαζί με τον οπλισμό τους.

Μπαίνοντας στα Καλάβρυτα μετά τη μάχη οι αντάρτες μαζί με τους αιχμαλώτους χαίρουν θερμής και ενθουσιώδους υποδοχής. Από τους αιχμαλώτους 3 τραυματισμένοι οδηγήθηκαν στο νοσοκομείο Καλαβρύτων για ιατρική περίθαλψη και οι υπόλοιποι στον επικεφαλής της αγγλικής αποστολής Αντ. Άντριους για ανάκριση. Οι αντάρτες μη διαθέτοντας ειδικά στρατόπεδα αιχμαλώτων πολέμου βρέθηκαν αντιμέτωποι με το πρόβλημα συντήρησης τους, καθώς υπήρχαν δυσκολίες να εξασφαλίσουν την τροφοδοσία των δικών τους στρατιωτών, πόσο μάλλον των αιχμαλώτων. Πέρασαν την πρώτη νύχτα στο Δημοτικό Σχολείο Καλαβρύτων για να οδηγηθούν την επόμενη νύχτα στα Μαζέικα (σημερινή Κλειτορία) κατά διαταγή του διοικητή του ανεξάρτητου τάγματος Καλαβρύτων των ανταρτών Σφακιανού. Παρέμενε όμως το ερώτημα τι

θα απογίνουν οι τραυματίες. Οι γιατροί πρότειναν να παραμείνουν υπό την προστασία του Καλαβρυτινού ιατρικού προσωπικού, πλην του αντάρτη ιατρού Παυλόπουλου από τα Σουδενά (σημερινοί Λουσοί) που ζητούσε εκδίκηση για τον απαγχονισμένο συγγενή του Ν. Παυλόπουλο, 18 χρονών, από τους γερμανούς στις 16/9/43. Γεγονός είναι πάντως ότι οι 3 τραυματισμένοι αιχμάλωτοι βρέθηκαν την επόμενη μέρα νεκροί μέσα σε ένα ξεροπήγαδο 20 λεπτά έξω από τα Καλάβρυτα. Η είδηση τρόμαξε τους κατοίκους. Παρ' όλα αυτά μετέφεραν τα πτώματα στην πόλη και τα κήδεψαν. Οι αιχμάλωτοι μεταφέρθηκαν στα Μαζέικα όπου παρέμειναν για 50 μέρες περίπου. Στεγάζονταν στο χώρο που ήταν παλαιότερα η διοίκηση της χωροφυλακής και κυκλοφορούσαν σχεδόν ελεύθεροι αφού μπορούσαν να δουλεύουν και στα χωράφια (Ροδάκης, 1999).

Ο γερμανός διοικητής στο Αίγιο, πληροφορούμενος την ήττα και την ύπαρξη αιχμαλώτων, άσκησε πίεση στους επιφανείς άνδρες της πόλης και στον μητροπολίτη Αιγιαλείας Θεόκλητο Παναγιωτόπουλο να μεσολαβήσουν για την απελευθέρωση των αιχμαλώτων, απειλώνοντας τους ότι σε περίπτωση αποτυχίας τους θα προέβαινε σε αντίποινα. Ο μητροπολίτης Θεόκλητος αναθέτει με τη σειρά του την αποστολή αυτή στον τότε αρχιμανδρίτη Κωνστάντιο Χρόνη, αρνούμενος να τεθεί ο ίδιος επικεφαλής αν και γνώριζε προσωπικά τον καπετάν Μίχο. Εκτός του αρχιμανδρίτη στην αποστολή συμμετείχαν ακόμα ο δήμαρχος Αιγίου Αλέξανδρος Καζάνης, οι Πάνος και Τάκης Μεντζελόπουλος, δικηγόρος και συμβολαιογράφος αντίστοιχα, και ο πρόεδρος του εργατοϋπαλληλικού κέντρου Αιγίου Παναγιώτης Ευθυμίου. Η επιτροπή έφθασε στις 6/11/1943 στο χωριό Βυσσώκα (σημερινό Σκεπαστό), όπου διεξήχθησαν οι διαπραγματεύσεις σε κλίμα δυσπιστίας. Οι αντάρτες δέχθηκαν και εις απάντηση παρέδωσαν την άλλη μέρα στην επιτροπή έγγραφο, με το οποίο πρότειναν στους γερμανούς την ανταλλαγή των αιχμαλώτων με έλληνες συντρόφους τους που βρίσκονταν σε φυλακές ή στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Οι διαπραγματεύσεις θα συνεχισθούν χωρίς επιτυχία. Η ίδια επιτροπή ή μέρος αυτής θα κληθεί να μεταφέρει άλλες δύο φορές επιστολές. Έχει γίνει όμως πλέον φανερό ότι οι γερμανοί δεν επιδιώκουν διαπραγμάτευση αλλά να κερδίσουν χρόνο για να εντοπίσουν το αρχηγείο των ανταρτών. Και απόδειξη αυτού είναι το γεγονός ότι κατά την παράδοση της 3^{ης} επιστολής τους στις 29/11/1943, χωρίς να περιμένουν την απάντηση, θα βομβαρδίσουν το Σκεπαστό με 75 βόμβες. Η διαπραγμάτευση σταματά τότε οριστικά. Ο καπετάν Μίχος αναφέρεται στο θέμα ως εξής: «Ο μισάνθρωπος Λάϊνγκερ, διοικητής στον τομέα της Αιγιαλείας..... ούτε λίγο ούτε πολύ ζητούσε να του επιστρέψουμε και τους νεκρούς αναστημένους με όλο τον οπλισμό τους. Αλλιώς τι απειλούσε να κάψει το Αίγιο και όλη την περιοχή. Κάναμε κι εμείς αντιπροτάσεις. Δεχθήκαμε την ανταλλαγή των Γερμανών αιχμαλώτων με ίσο αριθμό κρατούμενους δικούς μας. Ο Λάϊνγκερ δεν δέχθηκε καμία συζήτηση. Έθετε όρους νικητού προς ηττημένους» (Παπαστεριόπουλος, 1975).

1.4 Η «Επιχείρηση Καλάβρυτα» - το ολοκαύτωμα

Τις πρώτες μέρες του Δεκεμβρίου 1943 μπήκε σε εφαρμογή το σχέδιο για εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην επαρχία Καλαβρύτων. Το γερμανικό επιτελείο είχε μελετήσει να δημιουργήσει ένα κλοιό για να εγκλωβίσει τους αντάρτες. Τρεις φάλαγγες του γερμανικού στρατού ξεκίνησαν από την Τρίπολη, την Πάτρα και το Αίγιο με προορισμό τα Καλάβρυτα και με συνολική δύναμη 3000 άνδρες περίπου. Η περιοχή Αγία Λαύρα – Μέγα Σπήλαιο – Καλάβρυτα, με παράδοση σε εθνικούς αγώνες και προΐστορία από το 1821, αποτελούσε για τους Έλληνες ένα σύμβολο και ενέπνεε νέους αγώνες αντίστασης στον κατακτητή, τους οποίους ευνοούσαν η μορφολογία του εδάφους και η φύση των ορεινών πληθυσμών. Στην ευρύτερη περιοχή υπήρχε τότε το ισχυρότερο κέντρο των ανταρτών.

Η πρώτη και κυριότερη φάλαγγα από την Τρίπολη υπό τον ταγματάρχη Εμπερσμπέργκερ έφτασε στα Μαζέικα στις 5/12/43. Είχαν προηγηθεί οι ειδήσεις για την εκτέλεση αγροτών στα χωριά Δάρα και Παγκράτι και για την πυρπόλησή τους. Οι γερμανοί αιχμάλωτοι που βρίσκονταν στην περιοχή των Μαζέικων μεταφέρθηκαν στο χωριό Μάζι, μια τοποθεσία οχυρή. Οι γερμανοί κατέστρεψαν τα Μαζέικα και τα γύρω χωριά Κάνι και Βρώσθαινα. Η φάλαγγα συνέχισε στα Καλάβρυτα και τα κατέλαβε. Με την ίδια τακτική προχώρησαν τα τμήματα από την Πάτρα και το Αίγιο στις 6, 7 και 8/12/43. Το πέρασμά τους αφήνει πίσω καταστροφή και ερήμωση. Στον Κάλανο σκότωσαν 5 πατριώτες, στη Βλασία 8, στο Σκεπαστό εκτέλεσαν 16, στην παραλία Ακράτας 15, στη Ζαχλωρού 11, στο Μέγα Σπήλαιο 16 άτομα, στους Ρωγούς 58, στην Κερπινή 39. Όλα τα γερμανικά στρατεύματα συγκεντρώθηκαν στα Καλάβρυτα στις 9/12/1943. Αλλά συνέχισαν τις εξορμήσεις στην γύρω περιοχή με δολοφονίες, λεηλασίες και εμπρησμούς.

Αρχικά ο γερμανός διοικητής στα Καλάβρυτα καθησύχασε τους φοβισμένους πολίτες ότι στόχος τους είναι μόνο οι κομμουνιστές και τους κάλεσε να παραδώσουν κατάλογο με τα ονόματά τους. Ζήτησε να παραδοθούν όσα όπλα και πολεμικό υλικό υπήρχε και απαγόρευσε την κυκλοφορία πέραν της 16.00ης ώρας καθώς και την έξοδο από την πόλη. Για να παραπλανήσουν τους κάτοικους οι εμπρησμοί που ακολούθησαν έγιναν επιλεκτικά στο ξενοδοχείο «Χελμός», το οποίο οι αντάρτες είχαν χρησιμοποιήσει σαν νοσοκομείο και στα σπίτια των οικογενειών που είχαν μέλη τους στην αντίσταση ή είχαν φιλοξενήσει και περιθάλλει αντάρτες (Παπαστεριόπουλος 1975). Έχοντας λάβει πληροφορίες για τους 3 τραυματίες αιχμάλωτους ανέκριναν τους προύχοντες της πόλης και γρήγορα έμαθαν την αλήθεια. Έγινε εκταφή των πτωμάτων, νεκροψία και στις 12/12/43 ενταφιάστηκαν πάλι με στρατιωτικές τιμές (Ροδάκης 1993). Τις μέρες αυτές φάνηκαν και τα πρώτα ανησυχαστικά σημάδια παρά τις διαβεβαιώσεις του γερμανού διοικητή, καθώς οι κατακτητές επιδόθηκαν σε απροκάλυπτη λεηλασία στις τράπεζες, το δημόσιο ταμείο και τις οικίες. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι το τρενάκι του οδοντωτού δούλευε ασταμάτητα μεταφέροντας τα κλοπιμαία, ζώα και τροφές. Τα γερμανικά τμήματα της Πάτρας και της Τρίπολης αποσύρθηκαν

νωρίτερα από τα Καλάβρυτα. Της Αιγιαλείας με επικεφαλής τον Τέννερ έμεινε τελευταίο για να εκτελέσει το φοβερό έγκλημα.

Στις 13/12/43 το πρωί χτύπησαν οι καμπάνες της εκκλησίας και με ντελάλη οι γερμανοί κάλεσαν όλον ανεξαιρέτως τον πληθυσμό να συγκεντρωθεί στο προαύλιο του δημοτικού σχολείου. Οι άντρες υποχρεώθηκαν να πάρουν μαζί τους μία κουβέρτα και τροφή μιας ημέρας. Εκεί ξεχώρισαν τα γυναικόπαιδα και τους ηλικιωμένους και τους κράτησαν όμηρους μέσα στο σχολείο. Τα αγόρια και οι άνδρες από 14 έως 80 χρονών, 511 άτομα συνολικά, οδηγήθηκαν κατά δύο τμήματα στη «Ράχη του Καπή», ένα ύψωμα αμφιθεατρικό σε απόσταση 500 μ. Ολόκληρη η πόλη πυρπολήθηκε. Μαζί και το δημοτικό σχολείο. Στη συνέχεια, με το σύνθημα δύο φωτοβολίδων, τα πολυβόλα που είχαν στηθεί από την προηγούμενη μέρα στο λόφο του Καπή έσπειραν το θάνατο. Όσοι δεν πέθαναν αμέσως τους αποτέλειωσαν οι δήμιοι με χαριστικές βολές. Μόνο 28 άτομα επέζησαν, βαριά τραυματισμένοι, γιατί καταπλακώθηκαν από τα σώματα των άλλων νεκρών. Και τα γυναικόπαιδα θα είχαν καεί ζωντανά μέσα στο σχολείο αν δεν κατάφερναν μετά από ώρες να σπάσουν πόρτες και παράθυρα όταν τους έπνιξαν οι καπνοί και να ελευθερωθούν (Παπαστεριόπουλος 1975).

Εικ. 1. Ο τόπος της εκτέλεσης στη «Ράχη του Καπή».

Το μεσημέρι οι γερμανοί αποχώρησαν. Μία από τις μεγαλύτερες κτηνωδίες του ναζισμού είχε ολοκληρωθεί. Το πρώτο δράμα είχε τελειώσει και άρχισε το δεύτερο: να επιβιώσουν οι ζωντανές και τα παιδιά τους μέσα στον χειμώνα,

χωρίς στέγη και χωρίς τροφή. Πάνω από μια εβδομάδα προσπαθούσαν χωρίς εργαλεία να θάψουν τους νεκρούς τους. Τη νύχτα τους ξέθαβαν τα ζώα.

Την επόμενη μέρα οι γερμανοί έκαψαν τα Μαζείκια και εκτέλεσαν 9 άτομα. Αν και κάλεσαν πάλι τον κόσμο να συγκεντρωθεί σε κεντρικό σημείο του χωριού οι κάτοικοι προνόησαν και το εγκατέλειψαν, διαφεύγοντας στην γύρω περιοχή (Παπαστεριόπουλος, 1975).

Για τους γερμανούς αιχμάλωτους της μάχης της Κερπινής πολλά και αντιφατικά έχουν καταγραφεί μέχρι σήμερα στις σχετικές μαρτυρίες. Τρεις εκδοχές επικρατούν, α) ότι είχε εκδοθεί διαταγή εκτέλεσης μόνο των γερμανών υπαξιωματικών και στρατιωτών, χωρίς να διευκρινίζεται η τύχη των υπολοίπων υπογεγραμμένη από τους τρεις επικεφαλής της μεραρχίας του ΕΛΑΣ στην Πελοπόννησο Δημήτριο Μίχο, Δημήτριο Κασσάνδρα (Αλέξανδρο) και Πολύδωρο Δανηλίδη (Αχιλλέα), β) ότι ο Μίχος έδωσε εντολή να αφεθούν ελεύθεροι σε τηλεφωνική επικοινωνία του με τον φρούραρχο Μαζείκων Θεοδωρακόπουλο, σύμφωνα με τον αυτήκοο μάρτυρα Γεώργιο Τσάμη, γ) ότι η εκτέλεση έγινε με υπόδειξη της αγγλικής αποστολής όταν μεταφέρθηκαν στο Μάζι όπου ήταν και το αρχηγείο τους στη βίλα Μπράουν. Ο καπετάν Μίχος αρνήθηκε μέχρι τέλους ότι υπέγραψε τέτοια διαταγή. Στις αφηγήσεις του λέει ότι εκτελέστηκαν από τη φρουρά τους, όταν αυτοί βρέθηκαν σε δύσκολη θέση υπό τον ασφυκτικό γερμανικό κλοιό και ενώ όλη η επαρχία πια φλεγόταν (Παπαστεριόπουλος 1975). Δεν μπορούμε να επεκταθούμε στο θέμα αυτό περισσότερο, μέχρι να δουν το φως της δημοσιότητας επίσημα και τεκμηριωμένα στοιχεία. Έχει πάντως διασταυρωθεί το γεγονός ότι ένα γερμανικό τμήμα υπό τον Γκνας με έλληνες οδηγούς έφθασε ύστερα από πληροφορίες στο χωριό Μάζι τα ξημερώματα της 8/13/43, αλλά δεν μπόρεσε να τους εντοπίσει τότε γιατί οι αντάρτες μαζί με τους αιχμάλωτους διέφυγαν τελευταία στιγμή στο δάσος. Οι αιχμάλωτοι εκτελέστηκαν στη θέση «Μαγέρου» του Χελμού, γνωστή από τότε και ως «Γερμανογκρέμι» (Ροδάκης 1999).

Εικ. 2. Τα Καλάβρυτα μετά το ολοκαύτωμα, ερείπια και χαλάσματα.

Σύγκρουση απόψεων παρατηρείται και στον ακριβή αριθμό των εκτελεσθέντων καθόλη την πορεία των γερμανικών κατοχικών στρατευμάτων κατά την «Επιχείρηση Καλάβρυτα», καθώς πολλές φορές υποβοηθείται ή υποκινείται από διαφορετικές πολιτικές πεποιθήσεις αυτής της ταραγμένης εποχής. Σύμφωνα με τα επικρατέστερα στοιχεία ο συνολικός αριθμός των θυμάτων στην επαρχία Καλαβρύτων υπερβαίνει τα 1000 άτομα. Επίσης 1000 περίπου σπίτια κάηκαν ολοσχερώς σε περισσότερα από 50 χωριά, ενώ στις λεηλασίες περιλαμβάνονται πάνω από 2000 αιγοπρόβατα και μεγαλύτερα ζώα και 260.000.000 δραχμές. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας έχει αναγνωρίσει δημόσια τη ναζιστική θηριωδία στα Καλάβρυτα, αλλά δεν έχει καταβληθεί ακόμα καμία αποζημίωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Κτηριακή εγκατάσταση Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος – Εκθέματα

1.1 Το κτίριο του Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος.

Το Μουσείο στεγάζεται στο κτίριο του παλιού Δημοτικού Σχολείου Καλαβρύτων. Πρόκειται για ένα χώρο ιδανικό για τη χρήση αυτή, με ιδιαίτερο συμβολισμό, λόγω του ρόλου του στα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στο ολοκαύτωμα. Αλλά και λόγω της θέσης του, σε κεντρικό σημείο της πόλης, με καλή προσβασιμότητα για τους επισκέπτες.

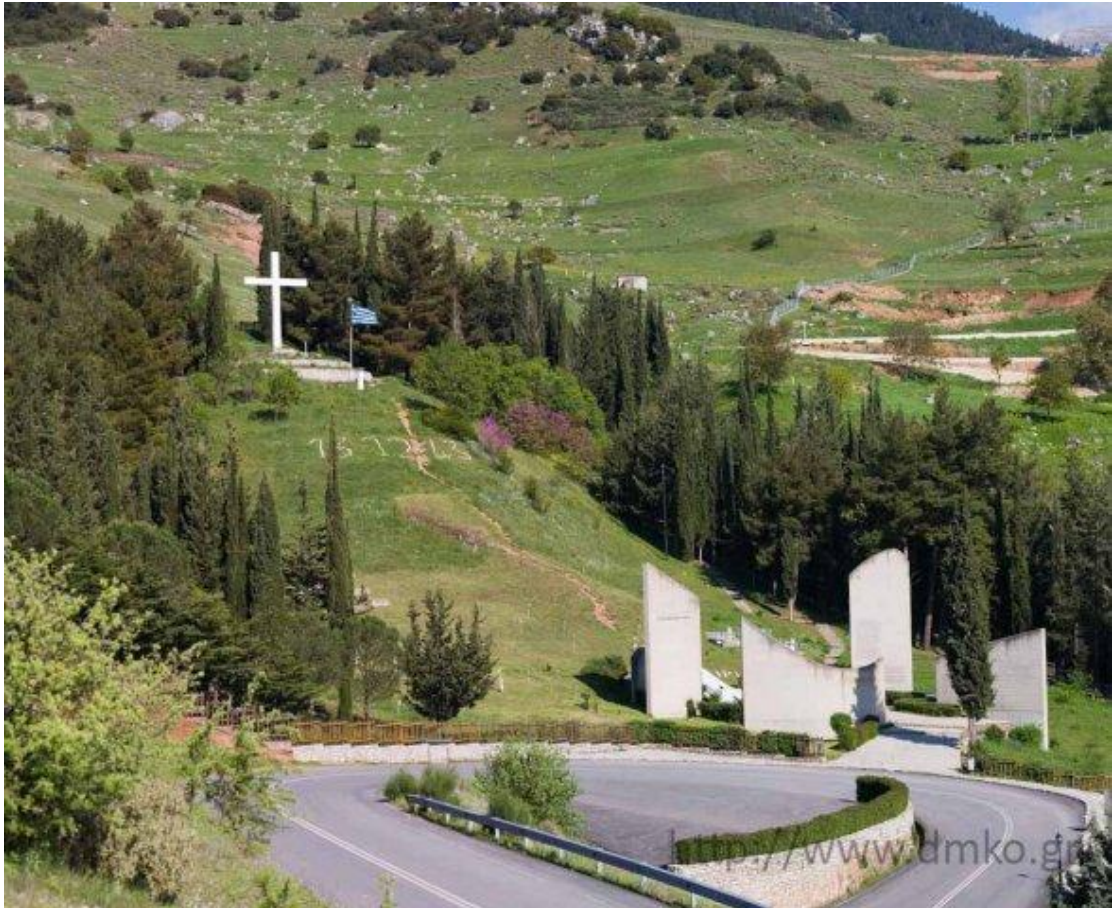
Εικ. 3. Το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού ολοκαυτώματος, εξωτερική άποψη.

Το κτίριο χτίστηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα μαζί με άλλα πανομοιότυπα κτίρια που αναγέρθηκαν κυρίως σε απομακρυσμένα και άγονα μέρη, όταν κληροδοτήθηκε το 1897 από τον Ανδρέα Συγγρό στο ελληνικό δημόσιο ένα μεγάλο χρηματικό ποσό για κατασκευή σχολικών κτιρίων και ευαγών ιδρυμάτων. Πρόκειται για τετραθέσιο σχολείο με νεοκλασικά στοιχεία στη μορφολογία του. Ο χώρος στον οποίο χτίστηκε βρίσκεται απέναντι από τον σιδηροδρομικό σταθμό και απείχε τότε αρκετά μέτρα από το χωριό. Λειτουργήσε για πρώτη φορά το 1906. Κατά την διάρκεια της κατοχής διέκοψε τη λειτουργία του, με εξαίρεση μόνο το χρονικό διάστημα από τον Σεπτέμβριο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1943, καθώς από τον Μάιο 1941 ως τον Μάρτιο 1943 είχε μετατραπεί σε στρατόπεδο συγκέντρωσης από τους ιταλούς. Στις 13/12/1943 κάηκε ολοσχερώς από τους γερμανούς. Ανακατασκευάστηκε με βάση τα αρχικά του σχέδια και λειτουργήσε εκ νέου το 1950. Το 1986 το Υπουργείο Πολιτισμού κήρυξε το κτίριο ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο και αποφασίστηκε η συνέχιση της λειτουργίας του ως Μουσείου. Έτσι το Δημοτικό Σχολείο μεταστεγάστηκε το 1992 σε νέο κτιριακό συγκρότημα.

Για την μετατροπή του κτιρίου σε μουσείο εκπονήθηκε μελέτη από τη Διεύθυνση Πολιτιστικών Κτιρίων και Αναστήλωσης Νεότερων Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού, με προϋπολογισμό που ανήλθε στο ποσό των 1.167.332,42 ευρώ. Το έργο εντάχθηκε στο επιχειρησιακό πρόγραμμα «Πολιτισμός» του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000-2006 και συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αν και το κτίριο δεν είναι μεγάλο είναι επιβλητικό και εξασφαλίζει τις βασικές λειτουργίες που ορίζει η αποστολή του ως Μουσείου. Διαθέτει μεγάλο εξωτερικό περιβάλλοντα χώρο και σύμφωνα με τα διεθνή θεσμικά πρότυπα έχει ληφθεί μέριμνα σε αυτό για την ασφάλεια επισκεπτών, προσωπικού, εκθεμάτων και αρχειακού υλικού, για την υγιεινή και για τα άτομα με αναπηρία.

Εκτός του Μουσείου διατηρείται μνημείο και στη θέση του εγκλήματος, τον τόπο θυσίας, όπου πραγματοποιείται αναμνηστική εκδήλωση κάθε χρόνο.

Εικ. 4. Το μνημείο στον τόπο θυσίας.

2.2 Αίθουσες και Εκθέματα

Το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος αποτελείται από πέντε μικρές διαδοχικές αίθουσες που επικοινωνούν μεταξύ τους. Η διάταξή τους επιτρέπει στο Μουσείο να λειτουργεί ως μια ιστορική διαδρομή, με τα εκθέματα τοποθετημένα άλλοτε σε προθήκες και άλλοτε όχι εκατέρωθεν ενός διαδρόμου – πορείας. Είναι ταξινομημένα με χρονολογικά κριτήρια.

Έτσι στην πρώτη αίθουσα έχουμε την εικόνα των Καλαβρύτων προπολεμικά. Όταν αυτή η μικρή πολιτεία ήταν γεμάτη ζωή. Η κοινωνία της ήταν κυρίως αγροτική και κτηνοτροφική. Διέθετε τις δημόσιες υπηρεσίες της, τις τράπεζες, τα σχολεία, τις βιοτεχνίες, τα αρχοντικά της και τη φιλαρμονική της. Άκμαζε διατηρώντας ζωνή την δική της κουλτούρα, με τις γιορτές και τα πανηγύρια της, τις παραδόσεις και τα έθιμά της. Τα εκθέματα ανήκουν στην περίοδο του Μεσοπολέμου, από το 1925 έως το 1940 και περιλαμβάνουν οικογενειακά αντικείμενα, φωτογραφίες και επιστολές που διασώθηκαν, με έμφαση στην καθημερινή ζωή της πόλης τότε, της σχολικής ζωής και της επαγγελματικής.

Εικ. 5. Η πρώτη αίθουσα του Μουσείου.

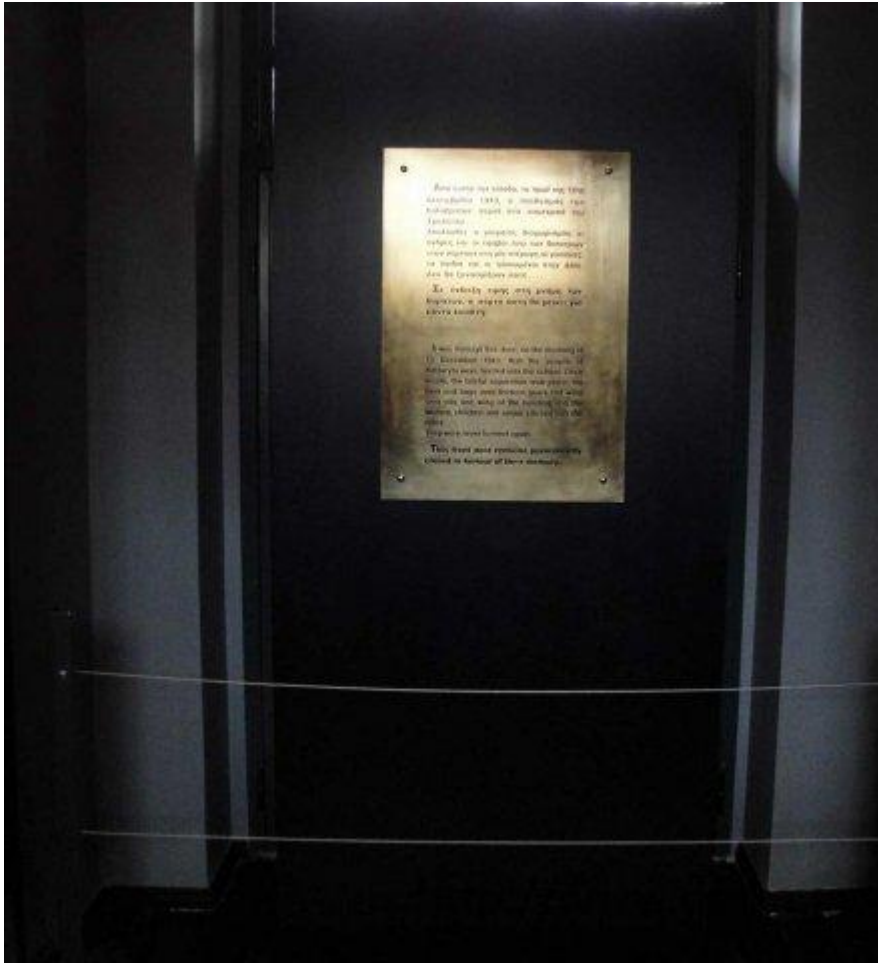
Στη δεύτερη αίθουσα η ψυχολογία του επισκέπτη αλλάζει τελείως, καθώς έχει ως θεματολογία τα δύσκολα χρόνια της κατοχής στα Καλάβρυτα. Πιο συγκεκριμένα της ιταλικής κατοχής, που επέταξε τα καλύτερα σπίτια και δημόσια κτίρια της πόλης, έσπειρε τον τρόμο στους κατοίκους επιβάλλοντας πείνα, δυστυχία και ταπείνωση και έζησε εις βάρος τους υφαρπάζοντας το βίός τους. Τα εκθέματα είναι χάρτες, φωτογραφίες, όπλα και άλλα αντικείμενα που «αφηγούνται» την κήρυξη του πολέμου, την εγκατάσταση των ιταλών στην πόλη, την χρήση του Δημοτικού Σχολείου ως στρατοπέδου συγκέντρωσης πολιτικών κρατούμενων από όλη την Πελοπόννησο. Αλλά κυρίως εξιστορούν την «Επιχείρηση Καλάβρυτα», το σχέδιο της γερμανικής διοίκησης που οδήγησε στο ολοκαύτωμα της περιοχής και τα γεγονότα της 13/12/1943.

Ακόμα εξιστορείται η δράση της εθνικής αντίστασης του ανεξάρτητου τάγματος Καλαβρύτων. Σε ένα χάρτη που περιλαμβάνεται στο τμήμα αυτό απεικονίζονται οι 10 περίπου μάχες που έδωσε το τάγμα με τους ιταλούς και η σημαία του. Μεταξύ των εκθεμάτων υπάρχουν και αποκόμματα της εφημερίδας «Νεολόγος Πατρών» που αναφέρονται σε επίσημα ιταλικά έγγραφα και στις λεηλασίες τους στα Καλάβρυτα και στην ευρύτερη περιοχή.

Εικ. 6. Η δεύτερη αίθουσα του Μουσείου.

Ο χώρος της τρίτης αίθουσας είναι ουσιαστικά ο διάδρομος όπου έγινε ο διαχωρισμός των γυναικόπαιδων και των ανδρών από τους εκτελεστές. Εκτός από το γεγονός αυτό στην αίθουσα γίνεται αναφορά και σε άλλα χωριά της επαρχίας Καλαβρύτων που πυρπολήθηκαν ή εκτελέστηκε άμαχος πληθυσμός κατά την διάρκεια της «Επιχείρησης», με χρήση εποπτικού υλικού.

Εικ. 7. Η τρίτη αίθουσα του Μουσείου.

Στην τέταρτη αίθουσα αποτυπώνεται η θηριωδία των γερμανών και το ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων. Στις προθήκες εκτίθενται αντικείμενα που βρέθηκαν πάνω στους νεκρούς ή παραχωρήθηκαν από τις οικογένειές τους. Είναι κυρίως φωτογραφίες και προσωπικά είδη όπως ένα δαχτυλίδι, ένα ρολόι, ένα καπέλο, μια ματωμένη ταυτότητα ή ένα πανωφόρι τρύπιο από σφαίρα. Επίσης υπάρχουν τρία όπλα που χρησιμοποίησαν οι γερμανοί, ένα πολυβόλο, ένα αυτόματο Στάγιερ και ένα πιστόλι τύπου λούγκερ (luger) με το οποίο έδιναν τη χαριστική βολή.

Εικ. 8. Η τέταρτη αίθουσα του Μουσείου.

Τέλος η Πέμπτη αίθουσα αποτελεί ένα χώρο ιστορικής μνήμης. Οι φωτογραφίες και τα ονοματεπώνυμα των ανδρών που χάθηκαν στον τόπο της εκτέλεσης καλύπτουν τους τοίχους από το πάτωμα μέχρι το ταβάνι. Η αυστηρή απόχρωση του μαύρου – γκρι υπό τον κατάλληλο φωτισμό, προκαλεί σοκ και δέος στον επισκέπτη.

Η αίθουσα αναφέρεται και στις επακόλουθες δίκες της Νυρεμβέργης, των 12 υψηλόβαθμων αξιωματικών που συμμετείχαν όχι μόνο στις καταστροφές των Καλαβρύτων στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες στα Βαλκάνια όπως η Γιουγκοσλαβία. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι για το έγκλημα των Καλαβρύτων κανείς δεν τιμωρήθηκε. Τέλος στο κέντρο του δαπέδου έχει τοποθετηθεί η χιτλερική σημαία, για να πατιέται όπως λένε οι υπεύθυνοι και να υποδηλώνει την αποκαθήλωση του ναζισμού.

Εικ. 9. Η πέμπτη αίθουσα του Μουσείου.

Στην ανατολική πλευρά του προαύλιου χώρου του Μουσείου έχει τοποθετηθεί μια συγκινητική σύνθεση του γλύπτη Νίκου Δημόπουλου με τίτλο «ΟΧΙ ΑΛΛΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ». Απεικονίζει μια γυναίκα με τα δυο της παιδιά να σύρει το νεκρό σώμα του άνδρα της.

Εικ. 10. Η σύνθεση του γλύπτη Νίκου Δημόπουλου στον προαύλιο χώρο του μουσείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Σκοπός – Δραστηριότητες – Προοπτικές Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος

3.1 Σκοπός – Δραστηριότητες

Πρωταρχικός σκοπός του Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος είναι να συλλέγει, να τεκμηριώνει, να ερμηνεύει, να συντηρεί και να εκθέτει τα ιστορικά αρχεία αλλά και κάθε είδους και μορφής υλικό που σχετίζεται με τα γεγονότα της «Επιχείρησης Καλάβρυτα» και του ολοκαυτώματος της πόλης και της ευρύτερης περιοχής.

Ακόμη σκοπός του είναι να συμβάλει στην ενίσχυση της μάθησης και της εκπαίδευσης, καθώς και στην προώθηση της έρευνας. Στα πλαίσια αυτά εντάσσονται η πραγματοποίηση διαλέξεων και ιστορικού περιεχομένου συνεδρίων, η λειτουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η διοργάνωση περιοδικών εκθέσεων και η επιμέλεια εκδόσεων και δημοσιεύσεων με θέματα συναφή με το ολοκαύτωμα της επαρχίας Καλαβρύτων.

Τρίτος και εξ ίσου σημαντικός σκοπός είναι η δημιουργία και λειτουργία βιβλιοθήκης εξειδικευμένης προς το αντικείμενό του και η διατήρηση ενός ιστορικού αρχείου εμπεριστατωμένου και τεκμηριωμένου.

Το Μουσείο διαθέτει μια εφαρμογή ψηφιακής ξενάγησης μέσω κινητού τηλεφώνου. Εάν ο επισκέπτης κατεβάσει την εφαρμογή αυτή, μπορεί να περιηγηθεί στα ελληνικά ή στα αγγλικά σε 13 σταθμούς μέσα στο μουσείο και σε 9 ακόμα στάσεις μέσα στην πόλη. Η δυνατότητα αυτή πραγματοποιήθηκε με δωρεά του ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος και συνέβαλε στην ψηφιοποίηση και τεκμηρίωση του αρχείου, όπως και στην αναβάθμιση της ιστοσελίδας του.

Σήμερα το Μουσείο διαθέτει εκπαιδευτικά προγράμματα εγκεκριμένα από το ΥΠ.ΕΠ.Θ. για μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που υλοποιούνται τόσο στο χώρο του Μουσείου από εξειδικευμένο προσωπικό, όσο και εξ αποστάσεως με την χρήση της εφαρμογής ψηφιακής ξενάγησης και οπτικοακουστικού υλικού που αποστέλλεται υποστηρικτικά στους ενδιαφερόμενους. Βασικοί στόχοι των εκπαιδευτικών αυτών προγραμμάτων είναι η επίτευξη «ιστορικής ενσυναίσθησης», η καλλιέργεια ιστορικής σκέψης και συνείδησης των μαθητών μέσα από τις δραστηριότητες που προτείνονται και που αποβλέπουν στην προσέγγιση του ιστορικού παρελθόντος. Ακόμα η μύηση των μαθητών στην πολιτιστική κληρονομιά και τοπική ιστορία καθώς και η ανάπτυξη της συνεργασίας και του ομαδικού πνεύματος μεταξύ τους.

Για την ενίσχυση των σκοπών του αλλά και την κάλυψη μέρους των λειτουργικών του δαπανών το Μουσείο έχει προβεί στην έκδοση 22 βιβλίων –

λευκωμάτων, 4 CD/DVD, 8 αφισών και 11 καρτών. Διατίθενται μόνο από το Μουσείο.

3.2 Το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος τιμώμενο μουσείο.

Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) επέλεξε για το έτος 2017 ως τιμώμενο μουσείο το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος με θέμα «Μουσεία και αμφιλεγόμενες ιστορίες: τα μουσεία μιλούν για εκείνα που δεν λέγονται». Το Μουσείο Καλαβρύτων είναι μία από τις πιο αντιπροσωπευτικές περιπτώσεις αναφοράς στο θέμα.

Ο εορτασμός της διεθνούς αυτής ημέρας δίνει την ευκαιρία για πολιτισμικές ανταλλαγές, με απώτερο σκοπό την ενίσχυση και διεύρυνση της μόρφωσης. Με την επιλογή του θέματος αυτού το ICOM επιδιώκει να προσδώσει στα μουσεία το ρόλο των φορέων κοινωνικής ειρήνης, έχοντας την πεποίθηση ότι η παρουσίαση και ανάλυση αμφιλεγόμενων ζητημάτων μπορεί να αποτελέσει τη βάση για την συμφιλίωση και αρμονική συμβίωση των ανθρώπων. Τα μουσεία μπορούν και πρέπει να συμβάλλουν στην κατανόηση δύσκολων, αντιφατικών ή περίπλοκων περιπτώσεων της ανθρώπινης ιστορίας και να οδηγήσουν την κοινωνία στην ειρηνική αντιμετώπιση των τραυματικών εμπειριών, παρουσιάζοντας τις πολλαπλές πτυχές τους. Η τιμητική αυτή διάκριση αποτελεί αναγνώριση της προσφοράς του Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος να διατηρήσει ζωντανή τη μνήμη σε ένα τόσο σκληρό και οδυνηρό παρελθόν, που κανείς δεν θα ήθελε να επαναληφθεί, με την ελπίδα ότι θα μας παραδειγματίσει στο μέλλον να εργαστούμε για την συνεργασία και την ομόνοια μεταξύ των λαών.

Η κεντρική εορταστική εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στα Καλάβρυτα στις 19/5/2017. Χαιρετισμό απηύθυναν η Γ.Γ. του ΥΠΠΟ Μαρία Βλαζάκη, η πρόεδρος του ελληνικού τμήματος του ICOM Αλεξάνδρα Μπούνια, ο δήμαρχος Καλαβρύτων Γιώργος Λαζουράς και η εκπρόσωπος του ιδρύματος Σ. Νιάρχος Ελίνα Κλαριδοπούλου. Ομιλητές ήσαν ο καθηγητής του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών Πασχάλης Κιτρομηλίδης και ο διευθυντής του Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος Χρίστος Φωτεινόπουλος.

3.3 Προτάσεις – Προοπτικές

Υπάρχουν σαφώς περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης του Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού ολοκαυτώματος. Κατ' αρχήν κάποιων χώρων του που παρουσιάζουν κενά και δίνουν την εντύπωση ότι διαμορφώθηκαν προσωρινά κατά την έναρξη της λειτουργίας του και μπορούν να συμπληρωθούν. Αλλά και οι αφηγήσεις που παρουσιάζονται θα μπορούσαν να είναι πιο εμπεριστατωμένες και πληρέστερες, προσεγγίζοντας περισσότερο την ουσία του αντικειμένου τους.

Το έργο αυτό μπορεί να το αναλάβει μόνο μια ερευνητική ομάδα από έμπειρα και επιστημονικά εκπαιδευμένα άτομα, που έχουν τη σχετική γνώση. Μεγάλο μέρος μουσειακού αρχειακού υλικού παραμένει στις αποθήκες και αναμένει διερεύνηση, διασταύρωση και τεκμηρίωση. Όστε να αποδοθεί μετά στο κοινό προσφέροντας πολύτιμη γνώση.

Μια άλλη σημαντική εξέλιξη για το μουσείο αυτό θα ήταν η αναγνώρισή του με τη διαδικασία της πιστοποίησης. Η αξιολόγησή του με βάση τις προδιαγραφές που έχουν τεθεί από τον αρμόδιο κρατικό φορέα ή αναγνωρισμένη επαγγελματική ένωση μουσείων. Αυτό θα του επιτρέψει να βελτιωθεί σε σημαντικά για την λειτουργία του ζητήματα, όπως είναι οι υπηρεσίες που προσφέρει στο κοινό, η βιωσιμότητά του, η εξειδίκευση και επάρκεια του προσωπικού του, η διαχείριση των συλλογών του με αποτελεσματικότητα κ.ά., σύμφωνα με τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα. Αλλά θα του αποδώσει και οφέλη, όπως η δυνατότητα να ενταχθεί σε προγράμματα χρηματοδότησης, να εξασφαλίσει συνεργασίες με άλλες χώρες, να έχει προτεραιότητα σε ενημέρωση και σεμινάρια και να αυξήσει την προβολή του μέσα από μεγάλους ταξιδιωτικούς οδηγούς.

Συμπεράσματα

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος είναι ένα από τα λίγα καθαρά ιστορικά μουσεία στην Ελλάδα. Ζωντανεύει τις μνήμες μιας απίστευτης τραγωδίας από την βαναυσότητα των φασιστών στη χώρα μας. Μέσα από τα εκθέματα και τα ντοκουμέντα και μέσα από την ίδια την ιστορία των Καλαβρύτων οφείλει να καλλιεργήσει τη συλλογική μνήμη της κοινωνίας. Λειτουργώντας ως θεσμός να εμπλουτίσει τον πολιτισμό μας με την επίγνωση του νοήματος της τραγωδίας και να αναδείξει τη σπουδαιότητα του σεβασμού στον άνθρωπο και στη ζωή. Η συμμετοχή των ανθρώπων στο ιστορικό γίγνεσθαι μπορεί να καταδειχθεί μέσα από την παράθεση αντιφατικών εμπειριών και ερμηνειών του ίδιου γεγονότος, αλλά και – από την άλλη πλευρά – μέσα από την ομοιότητα των βιωμάτων ατόμων διαφορετικής κοινωνικής και πολιτικής καταγωγής, όταν ο ρόλος της εντοπιότητας επεμβαίνει καθοριστικά στις κοινωνικές σχέσεις. Ακόμα και τα υλικά τεκμήρια της καθημερινότητας των ανθρώπων μπορούν να μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε και να παρουσιάσουμε το περιεχόμενο της ιστορίας. Αρκεί τα κριτήριά μας να προσανατολίζονται στην αναζήτηση της αλήθειας, με σθένος, εντιμότητα και χωρίς αυθαιρεσία. Η αναφορά στο παρελθόν απαιτεί θάρρος και τόλμη, εξωστρέφεια και γόνιμο διάλογο με την κοινωνία. Είναι ένας δύσκολος στόχος που όμως θα συμβάλει ουσιαστικά στη διεύρυνση του μουσείου ως πνευματική οντότητα και θα εξασφαλίσει τη βιωσιμότητά του. Σε αντίθετη περίπτωση το μουσείο κινδυνεύει να παραμείνει στάσιμο, «φυλακισμένο», έρμαιο ακόμα και κακόβουλης καπηλείας που μπορεί να οδηγήσει τελικά στη διαστρέβλωση της ιστορικής αλήθειας και συνείδησης. Δεν μπορούμε παρά να περιμένουμε να ωριμάσουν οι συνθήκες για μια νέα προσέγγιση στην ιστοριογραφία των γεγονότων.

Βιβλιογραφία

- Αργυρόπουλος Χ. (1991) *Οδοιπορικό στην Κόλαση*, Αθήνα, Παρασκήνιο
- Γρηγοριάδης Σ., *Συνοπτική ιστορία της εθνικής αντίστασης (1941-45)*, Αθήνα, Κ. Καπόπουλος
- Δημόπουλος Λ. (1986) *Η Κερπινή Αρκαδίας στην Εθνική Αντίσταση*, Αθήνα, Πλαίσιος
- Κόλλιας Θ. (1995) *Σιωπηλός Μάρτυρας*, Αθήνα, Παρασκήνιο
- Κουτσουρής Γ. (1981) *Καλάβρυτα – τα παλιά τ' αζέχαστα*, Αθήνα, Σήμαντρο
- Μαθιόπουλος Β. (1980) *Η ελληνική αντίσταση (1941-1944) και οι σύμμαχοι*, Αθήνα, Παπαζήσης
- Μπρούσαλης Κ. (1997) *Η Πελοπόννησος στο Πρώτο Αντάρτικο 1941 – 1945*, Αθήνα, Επικαιρότητα
- Νίκα Φρ. (1993) *Καλάβρυτα 1943*, Αθήνα, Σοκόλη
- Παπαγεωργίου Γ. (1983) *Η Εθνική Αντίσταση στην Αιγιάλεια*, Αθήνα, Εξάντας
- Παπαστεριόπουλος Η. (1975) *Ο Μωρηάς στα όπλα*, Αθήνα, Έρευνα και Κριτική της Νεοελληνικής Ιστορίας
- Πολυχρονιάδη – Καραβία Σ. (1961) *Κατοχή, Λεύκωμα*, Αθήνα, Νέες Μορφές
- Ροδάκης Π. (1993) *Ο Εφιάλτης*, Αθήνα, Γόρδιος
- Ροδάκης Π. (1999) *Καλάβρυτα 1941-1944*, Αθήνα, Παρασκήνιο
- Φωτεινόπουλος Χ. (2004) *Το Σχολείο στο Εκτελεστικό Απόσπασμα, Καλάβρυτα*, Δήμος Καλαβρύτων – Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος
- Χατζής Θ. (1983) *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε*, Αθήνα, Δωρικός
- Heinz R. (1975) *1936 – 1946 Δύο επαναστάσεις και αντεπαναστάσεις στην Ελλάδα*, Αθήνα, Εξάντας

Διαδίκτυο

<http://www.dmko.gr>

el.wikipedia.org

<http://network.icom.museum>